

Ana Maria
ROMITAN

Penser 'Europe, gândind Europa împreună

În luna octombrie a acestui an a avut loc, la Sinaia, cea de-a șaptea ediție a Seminarului internațional *Penser l'Europe*, eveniment organizat de prestigioase instituții europene de știință și de artă. Din comitetul științific care s-a ocupat de organizarea și de impecabila desfășurare a acestui colocviu internațional au făcut parte acad. Eugen Simion, președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă, profesor Thierry de Montbrial, director general al Institutului Francez de Relații Internaționale, acad. Maya Simionescu, președinte executiv al Fundației Naționale pentru Știință și Artă, acad. Dan Berindei, vicepreședintele Academiei Române, profesor Jacques de Decker, secretarul perpetuu al Academiei Regale de Limbă și Literatură Franceză din Belgia, precum și profesor Jaime Gil Aluja, președintele Academiei Regale de Științe Economice și de Finanțe din Barcelona.

Președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă, domnul Eugen Simion este inițiatorul acestui proiect, care reunește, din 2002, la Sinaia, la Brașov ori la București, intelectuali din diferite colțuri ale Europei și ale lumii (Franța, Spania, Anglia, Israel, Italia, Polonia, Serbia, Canada, Brazilia, Algeria și România), președinți de academie, președinți de republică, miniștri, ambasadori, economiști, juriști, profesori universitari, scriitori, cercetători și medici, oameni importanți din domeniul culturii și al științei, pentru a dezbate probleme legate

de viitorul Europei, pentru a gândi Europa împreună. Conferințele prezentate în cadrul acestui seminar cuprind o tematică largă (cultură, știință, religie, politică, problemele minorităților, destinul culturilor și al limbilor în spațiul european, frontiere și cultura diferențelor, rolul științei și al artelor în Europa) și sunt publicate de Fundația Națională pentru Știință și Artă și de Academia Română în volume anuale.

Colocviul din acest an a avut ca subiect *Les lettres, les arts et les sciences dans l'Europe d'aujourd'hui* (Literale, artele și științele în Europa de azi), lucrările propriu-zise desfășurându-se în trei secțiuni: *Les lettres, les arts et le processus de la mondialisation* (Literale, artele și procesul mondializării), *La culture des différences* (Cultura diferențelor) și *L' époque des incertitudes dans le domaine de la science et de l'art* (Epoca incertitudinilor în domeniul științei și al artei).

Prima parte, *Les lettres, les arts et le processus de la mondialisation* a fost deschisă de către acad. Eugen Simion, cu o invitație de a medita asupra destinului culturilor naționale și asupra noii direcții în cultură. Această temă „provocatoare” despre viitorul culturilor naționale și al literaturii în contextul mondializării și al globalizării, îi privește pe toți, dar îi neliniștește îndeosebi pe umaniști. Epoca actuală este una a incertitudinilor, a condițiilor instabile, iar societatea contemporană, dominată întru totul de forța mediatică, de interese politice și de voința de putere, riscă să-și piardă valorile, transformându-se într-o societate de consum. Suntem oare martorii dispariției culturilor naționale? Literatura ne/se poate salva? La aceste întrebări tulburătoare, acad. Eugen Simion a căutat răspunsul în politica culturală europeană, care are menirea de a apăra și de a promova cultura în spațiul european. Cunoscutul critic a subliniat necesitatea restabilirii unei bune relații cu statul, care are obligația de a proteja tradițiile spirituale și identitatea fiecărui popor. În acest sens, procesul de globalizare nu trebuie înțeles drept unul de uniformizare, de desființare a culturilor naționale, ci drept unul de unificare prin știință și prin artă. Astfel se poate ajunge la o mai bună

cunoaștere reciprocă, la o dizolvare a diferențelor cu o firească păstrare a rădăcinilor, a acestor tradiții locale europene, care au supraviețuit de-a lungul istoriei. Cultura europeană este expresia unei identități indestructibile, care trebuie apărată și promovată, fiind un bun comun, un spirit universal. Europa are nevoie de o „guvernare iluministă”, de o bună gestiune a forțelor și a fondurilor, de o politică, care să acționeze în sprijinul conservării patrimoniului cultural. Atrăgând atenția asupra importanței protejării culturilor autohtone, Eugen Simion și-a exprimat convingerea că numai o politică culturală comună poate fi salvatoare pentru lumea literelor și a artelor, într-o Europă care nu se lasă dominată de orgolii și de interese personale, ci de spiritul unei culturi a diferențelor.

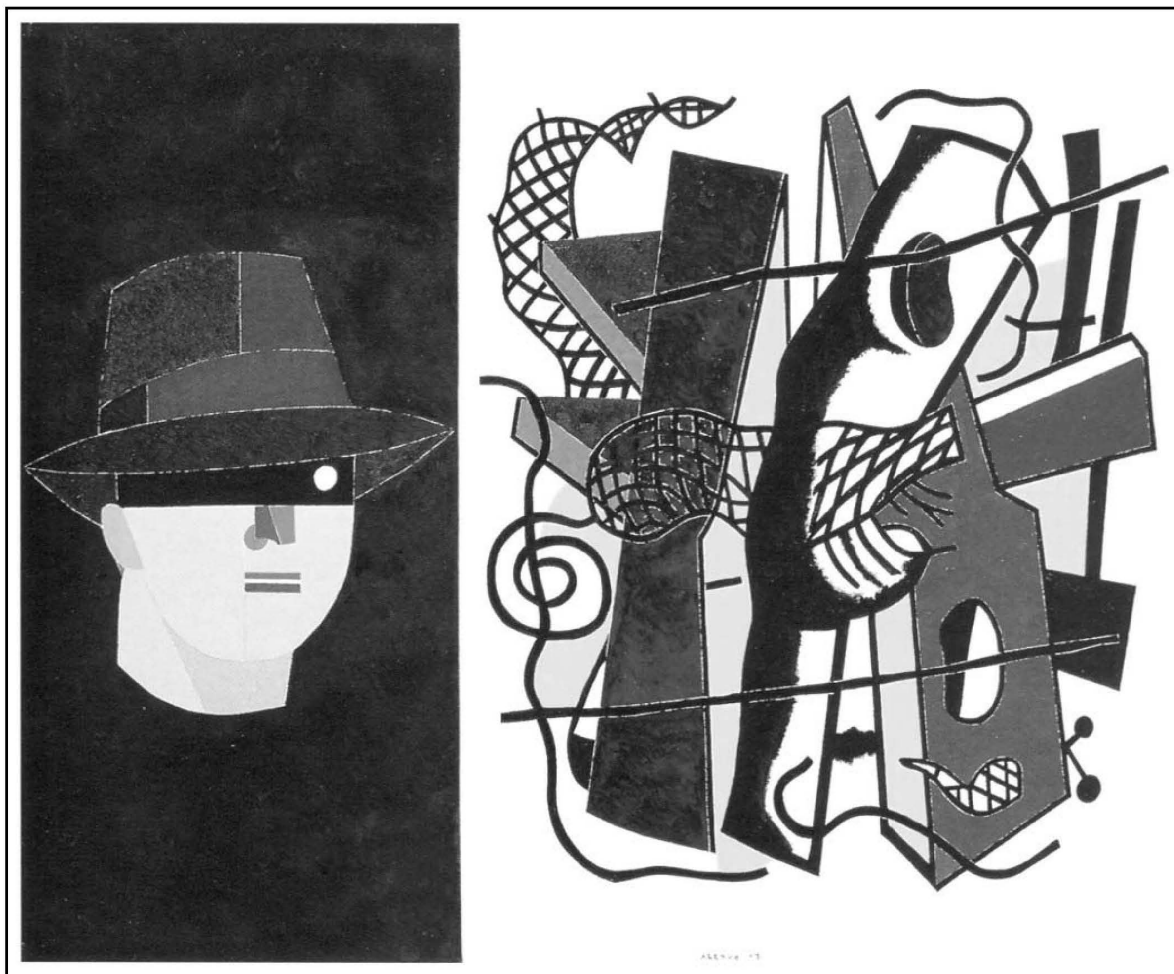
Criticul de artă Serge Fauchereau, de numele căruia se leagă organizarea marilor expoziții de la Centrul Pompidou din Paris și de la Palazzo Grassi din Veneția, are o strânsă legătură cu România, cu literatura și cu arta românească, publicând, în 1995, cartea *Sur le pas de Brancusi*. De la bun început, participarea scriitorului francez la colocviul *Penser l'Europe* a dat o notă dinamică lucrărilor. Cunoscutul eseist a semnalat că ne aflăm într-o perioadă de „renaștere”, în care trebuie să luptăm, zi de zi, pentru apărarea valorilor și pentru impunerea culturii naționale. El a adus în discuție fenomenul „McDonalds” în cultură, ridicându-se împotriva devalorizării și a vulgarizării culturii, într-o lume dominată de mass-media și marketing, în care scrisul este înlocuit de imagine. Serge Fauchereau a protestat cu vehemență împotriva ideii de artă ca produs fabricat, destinat consumului, făcând apel la predominanța criteriului estetic și calitativ. Arta nu înseamnă doar amuzament și spectacol, ci este baza culturii și a identității unui popor. Intervenția lui Fauchereau a dat naștere la numeroase discuții despre importanța păstrării spiritului național într-o Europă periclitată de industrializare, de comercializare și de consum.

Secțiunea a continuat cu prelegerea acad. Dan Berindei, vicepreședintele Academiei Române, care a evidențiat rolul științelor

umaniste în secolul al XXI-lea. Acestea sunt indispensabile într-o Europă dezvoltată, având în vedere faptul că spațiul culturii reprezintă factorul unificator al umanității. Istoricul Ioan Aurel Pop, cel mai tânăr membru al Academiei Române, s-a referit la protejarea culturilor naționale în contextul globalizării, problematizând tematica păstrării identității. El și-a exemplificat punctul de vedere prin modelul „Transilvania – mica Europă”, provincia putând fi considerată, în acest context, un tip de mondializare *avant la lettre*.

Cea de-a doua secțiune de comunicări, dedicată culturii diferențelor, a fost deschisă de cunoscutul jurnalist, scriitor și eseist Adam Michnik, redactor-șef al celui mai important ziar din Polonia, *Gazeta Wyborcza*, care a cucerit publicul prin cuvântarea sa despre *L'Europe de tolérance et ses ennemis*, militând pentru o Europă deschisă, tolerantă, iluministă. Dorința de libertate, de acceptare și de toleranță în domeniul politicii, al religiei și al culturii nu a fost un vis doar pentru cei care au trăit sub presiunea unei dictaturi comuniste, ci pentru noi toți, locuitori ai Europei, ai lumii de azi. Pornind de la creionarea sferei culturale în Polonia, scriitorul polonez a vorbit despre cinismul, fanatismul și protestul față de tot ce înseamnă o politică și o cultură a diferențelor. În acest context, Michnik a atras atenția asupra amenințării putinismului, acest nou model politic și instrument de manipulare, care și-a înfipt rădăcinile și în domeniul culturii. Trăim într-o lume coruptă, în care democrația este doar o fațadă, societatea fiind dominată de cinism și de putinism. Suntem martorii unui moment de „autodistrugere”, de pierdere și de distrugere a valorilor. Adam Michnik a recomandat unirea forțelor în lupta pentru redobândirea valorii culturale, pentru apărarea culturii diferențelor într-o Europă comună, democratică, tolerantă.

Radivoje Konstantinoviæ, profesor de literatură la Universitatea din Belgrad, a subliniat faptul că, în societatea actuală, care se lasă condusă de puterea media și în care prostul gust a devenit literă de lege, putem

schimba ceva doar cu ajutorul culturii și al științei. Konstantinoviæ a cerut, cu fermitate, ca instituțiile și statul să se implice mai mult, să sprijine cultura și să apere patrimoniul național.

Impulsionată de comunicarea lui Serge Fauchereau, Sarah Wilson, profesoară de Istorie modernă și contemporană la Institutul de Artă Courtauld al Universității din Londra, a semnalat primejdia jocurilor și a intereselor politice, care compromit valoarea estetică a artei în ziua de azi. Prin intervenția ei optimistă despre însemnătatea istoriei și a artei, Sarah Wilson ne îndeamnă să regândim Europa, *visând-o*. Întrebarea *How to make Europe dream?* (Cum să facem Europa să viseze?) a captivat atenția participanților, Sarah Wilson amintind că toate responsabilitățile se nasc în vise (*dans le rêves commence les responsabilités*).

În comunicarea sa, Florin Filip, vicepreședinte al Academiei Române, a ilustrat avantajele tehnologiei pentru dezvoltarea culturii, solicitând folosirea procesului de informatizare în sprijinul acesteia. Economia culturală este influențată de mai mulți factori (evoluția geopolitică, evoluția tehnologiei, modelele de business, dar nu în ultimul rând și de factorul uman). Din interacțiunea acestor factori rezultă baza sistemului economic pentru o bună funcționare a societății informaționale de azi. În acest context, modernizarea bibliotecilor și a arhivelor naționale este indispensabilă pentru facilitarea accesului liber la informații științifice în epoca digitală. Referitor la această problemă, acad. Eugen Simion a semnalat importanța majoră a valorificării manuscriselor aflate în arhivele Bibliotecii Academiei Române, a documentelor care fac parte din patrimoniul cultural al țării și

care trebuie puse la dispoziția publicului larg.

Rolul religiei ca element unificator în societatea europeană de azi a stat în atenția lui Ioan Robu, arhiepiscop al Bisericii romano-catolice din București, membru de onoare a Academiei Române. IPS dr. Ioan Robu consideră că fiecare individ este dator să își aducă contribuția la consolidarea culturii și a identității unui popor, prin regăsirea lui Dumnezeu și prin credință.

În discursul său, Emil Constantinescu a accentuat importanța refacerii structurilor economico-politice, precum și a sistemului financiar din Europa. Fostul președinte al României a evidențiat necesitatea colaborării dintre știință și cultură, domenii menite să reprezinte o nouă avangardă în dezvoltarea Uniunii Europene.

Secțiunea s-a încheiat cu o dezbatere în plen, la care au luat cuvântul numeroase personalități din lumea politică și culturală: Petre Roman, fost prim-ministru al României, acad. Dan Hăulică, președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, acad. Eugen Simion, președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă și directorul Secției de filologie și literatură a Academiei Române, scriitorul și criticul de artă Serge Fauchereau, profesorul Mohamed Laichoubi, fost ministru și ambasador al Algeriei la București, Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România și ambasador al României la UNESCO, Adam Michnik, redactor-șef al celui mai influent ziar din Polonia, precum și dr. Magda Botez, fost consul general al României în Canada.

În cadrul celei de-a treia sesiuni de comunicări s-a dezbătut problematica incertitudinilor din domeniul științei și al artei (*L'époque des incertitudes dans le domaine de la science et de l'art*) în Europa de azi.

Ultima secțiune a fost deschisă de Jaime Gil Aluja, președintele Academiei Regale de Științe Economice și de Finanțe din Barcelona, care a evidențiat fragilitatea sistemului financiar actual și a atras atenția asupra crizei financiare, care influențează viața economică, politică și culturală a țărilor europene. Membrul de onoare al Academiei

Române a susținut că ieșirea din acest impas este găsirea unui echilibru economico-politic. În acest proces, știința rămâne principalul suport al societății, constituind singura certitudine într-o lume plină de incertitudini.

Mohamed Laichoubi, fost ministru și ambasador al Algeriei la București, a propus regândirea Europei prin prisma culturii și a științei, aceste domenii indivizibile, care stau la baza societății noastre. În opinia ambasadorului, spațiul euro-mediteranean reprezintă o „zonă test”, în care știința și cultura au menirea de a salva diversitatea, multiculturalitatea Europei. Arta este expresia libertății de gândire și de creație, ea existând și dincolo de granițe, contribuind la unificarea națiunilor. În opinia lui Mohamed Laichoubi, dialogul deschis și o intensă cooperare prin intermediul științei și al culturii între popoare poate fi soluția pentru grava criză occidentală-europeană.

Cunoscutul eseist și critic de artă Dan Hăulică, președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, a subliniat importanța spațiului cultural mediteranean, acest *esprit* al Europei, care poate depăși frontierele, asigurând astfel ieșirea din orice impas.

Pornind de la aceste observații, participanții au arătat că incertitudinile din domeniul științei și al artei se datoresc perioadelor de criză economică, politică și culturală, pe care le traversează Europa. José Casajuana Gibert, președintele Academiei Regale de Medicină din Barcelona, a remarcat apariția fenomenului de *criză în cultură*, ca o reacție firească la împrejurările economico-politice, care periclitează existența și dezvoltarea culturii. José Antonio Redondo López, profesor la Universitatea Santiago de Compostela și membru al Academiei de Științe Economice și de Finanțe din Spania, și-a exprimat convingerea că principală cauză a crizei este instabilitatea sistemului ipotecar-bancar.

Continuând dezbaterea despre criza din Europa de azi, fostul prim-ministru Petre Roman a reliefat necesitatea restabilirii legăturii cu statul, care trebuie să-și asume

obligatia de a redeschide dialogul cultural și de a sprijini domeniul științei și al artei.

Scriitorul Serge Fauchereau a observat că acest proces poate determina o adevărată *criză existențială*, punând în pericol viața individului într-o societate coruptă, în care criteriul estetic și calitativ își pierde din valoare și în care arta devine un simplu obiect de consum.

O analiză minuțioasă a acestui moment critic a fost făcută de către Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România și ambasador al României la UNESCO, care identifică și apariția unei *crize morale*.

Arhitectul canadian de origine română, Dan Hanganu, distins cu medalia de aur a Institutului Regal de Arhitectură din Canada pentru anul 2008, membru de onoare al Academiei Române, a relevat, în expunerea sa, însemnătatea arhitecturii ca fenomen cultural și a evidențiat dependența acestuia de *dulcea tiranie* a opiniei publice.

Ultima parte a colocviului a fost dedicată *științei*, acest vast domeniu, care, după părerea lui Jean Askenasy, somitate în neurologia contemporană, membru de onoare al Societății Franceze de Neurologie, al Academiei Medicale și al Societății de Biologie Celulară din România și al Academiei de Neurologie din SUA, profesor la Universitatea din Tel Aviv, ne poate ajuta să ieșim din această criză, facilitând comunicarea între oameni. În acest context, globalizarea trebuie privită ca un fapt inevitabil și necesar dezvoltării societății, ca un proces al „interconectării” lumii, al cunoașterii și al înțelegerii. Globalizarea nu periclitează existența omenirii, ea fiind doar o etapă naturală în evoluția spre „homo intergalactic”. Prezentarea profesorului Askenasy este un exemplu concret al interacțiunii dintre știință și cultură, legământ care poate garanta unificarea Europei în epoca globalizării.

Medicul Joachim Gironella Coll, membru al Academiei Regale de Medicină din Barcelona, a semnalat, la rândul său, avantajele și beneficiile pe care știința le aduce omenirii. Uniunea Europeană este preocupată de sănătatea cetățenilor și se implică în

consolidarea unui sistem sanitar comun. Descoperirile științifice facilitează funcționarea acestui sistem și propun o mai bună calitate de viață.

Secțiunea a treia s-a încheiat cu emoționantul discurs despre viitorul științei al acad. Maya Simionescu, director și cofondator al Institutului de Biologie și Patologie Celulară „Nicolae Simionescu”, președinte executiv al Fundației Naționale pentru Știință și Artă. Captivanta prezentare a celulelor umane ca mici opere de artă a dovedit, încă o dată, strânsa legătură dintre știință și artă. La fel ca și arta, știința nu cunoaște granițe și poate constitui o modalitate de salvare, un refugiu în perioade de criză și, totodată, motorul evoluției societății noastre. Știința are o contribuție decisivă în procesul de valorificare și de păstrare a patrimoniului cultural mondial, reprezentând un mijloc de cunoaștere, de înțelegere și de comunicare între oameni. Viitorul științei este legat de cel al artei, aceste două domenii inseparabile constituind factorii de progres ai umanității.

După cum s-a putut observa din calitatea și din actualitatea conferințelor, din dinamismul discuțiilor și din entuziasmul participanților, evenimentul european de la Sinaia s-a bucurat de un mare succes, reunind, totodată, un număr impresionant de oameni de cultură și de știință, care și-au exprimat dorința de a reveni, și în toamna lui 2009, în marea familie *Penser l'Europe*. S-a fixat deja tema colocviului viitor, care își propune să dezbată probleme referitoare la evoluția învățământului european și să readucă participanții acestui seminar în multicolora atmosferă de toamnă de la Sinaia.

Trăim într-o lume a incertitudinilor, în care omul trebuie să-și găsească sprijinul existențial în echilibrul dintre știință și artă. Europa are nevoie de o *cultură a diferențelor*, iar Uniunea Europeană de o politică a unității în diversitate.

Penser l'Europe este o dovadă de necontestat că se poate gândi și construi împreună azi Europa de mâine.